

İŞ GÜVENLİĞİ UZMANLARININ SENDİKALAŞMASI

Zafer Güzey¹

1. GİRİŞ

İş güvenliği uzmanı, "iş sağlığı ve güvenliği alanında görev yapmak üzere Bakanlıkça yetkilendirilmiş, iş güvenliği uzmanlığı belgesine sahip, Bakanlık ve ilgili kuruluşlarında çalışma hayatını denetleyen müfettişler ile mühendislik veya mimarlık eğitimi veren fakültelerin mezunları ile teknik elemanı" olarak tanımlanmıştır [1]. İş güvenliği uzmanlarının sorumlulukları ise, "Rehberlik, risk değerlendirmesi, çalışma ortamı gözetimi, eğitim, bilgilendirme ve kayıt, ilgili birimlerle iş birliği" olarak tanımlıdır [2].

İş güvenliği uzmanlarının sorumlulukları genel olarak incelendiğinde, işçilerin güvenli bir ortamda çalışmasını sağlamak üzere gerekli denetimleri/tespitleri yapmak ve önlemleri almak konusunda danışmanlık yapmak olarak görülmektedir.

İş güvenliği uzmanları, yapmış oldukları denetleme ve çalışmaları, iş yerinde güvenliği sağlamak konusunda asli sorumlu olan işverene aktarmaktadır.

İş güvenliği uzmanlarının üstünde oluşturulabilen işveren baskısı nedeniyle, iş güvenliği uzmanının yapması gereken denetlemelerin sonucunda elde ettiği saptamaların yapılması ya da önlemlerin alınmasına ilişkin danışmanlıkları konusunda sorunlar yaşanmaktadır. Bu nedenle ortaya çıkan bazı eksiklikler, işçiler için hayati ku-

surlara yol açıp, iş cinayetleri ile sonuçlanan iş kazalarının oluşmasına temel oluşturmaktadır.

İSİG Meclisi verilerine göre 2023 yılında en az 1.929 işçi, iş cinayetleri sonucunda yaşamını yitirmiştir [3]. İş güvenliği uzmanlarının bağımsızlığını ve örgütlülüğünü artırmak üzere çalışmaların yapılmaması durumunda, önümüzdeki yıllarda iş cinayetleri büyük bir hızla artmayı sürdürecektir.

İş kazalarının önlenmesinde önemli bir görevi olan iş güvenliği uzmanlarının, bağımsızlığı, örgütlenmesi ve hak mücadelesini garanti altına almak üzere sendikalı olmasının önemi açıktır.

2. İŞ GÜVENLİĞİ UZMANI VE SENDİKA

2.1 İş Güvenliği Uzmanlarının Yetkinliği

İş güvenliği uzmanlığının yasal mevzuat süreci incelendiğinde, 30.06.2012 tarihinde Resmî Gazete'de yayınlanan 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve bağlı yönetmelikleri ile iş güvenliği uzmanlarının yetkinlikleri ve sorumlulukları tanımlanmıştır.

Kimlerin iş güvenliği uzmanı olacağı incelendiğinde, bakanlık ve ilgili kuruluşlarında çalışma hayatını denetleyen müfettişler ile mühendislik veya mimarlık eğitimi veren fakültelerin mezunları ile teknik elemanlar bu yetkinlikte değerlendirilmiştir.

¹ Makina Mühendisi, İş Güvenliği Uzmanı - zafer@zaferguzey.com.tr

Teknik eleman tanımına giren meslek disiplinlerini incelendiğinde ise 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu madde 4-ı tanımına göre, “Teknik öğretmenler, fizikçi, kimyager veya biyolog unvanına sahip olanlar ile üniversitelerin iş sağlığı ve güvenliği lisans veya ön lisans programı mezunları” açıklaması görülmektedir.

İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik incelendiğinde, üniversitelerden yeni mezun bir kişinin iş güvenliği uzmanı olmak için sınavda başarılı olmasının yeterli olduğu görülmektedir. Söz konusu kişiler için mesleki deneyim ve sektör bilgisi için bir yeterlilik tanımlı değildir.

İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik, madde 8-c incelendiğinde ise;

(C) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı belgesi;

1) (C) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı eğitimine katılarak yapılacak (C) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı sınavında başarılı olan mühendislik veya mimarlık eğitimi veren fakültelelerin mezunları ile teknik elemanlara,

2) İş sağlığı ve güvenliği alanında teftiş yapan mühendis, mimar veya teknik eleman olan iş müfettişleri hariç Bakanlık ve ilgili kuruluşlarında müfettiş yardımcılığı süresi dâhil en az on yıl görev yapan müfettişlerden (C) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı eğitimine katılanlara,

3) Üniversitelerin iş sağlığı ve güvenliği lisans programını tamamlayanlardan yapılacak (C) sınıfı iş güvenliği uzmanlığı sınavında başarılı olanlara,

EK-1'deki örneğine uygun olarak Genel Müdürlükçe verilir.

açıklaması görülmektedir.

6331 sayılı yasa ile, işçilerin yaşam güvenliğini sağlamak amacı ile çalışmalar yapan iş güvenliği uzmanlığının yeterlilikleri basitleştirilerek, bu alanda saha deneyimi olmayan kişilerin sınav sonuçları ile iş güvenliği uzmanı olmasının yolunun açıldığı görülmektedir.

Yeterli saha ve sektör deneyimi olmayan iş güvenliği uzmanlarının sayısının artırılması bu alanda iki ana sorun oluşturmaktadır. Bu sorunların ilki ve en önemlisi, yeterli saha ve sektör deneyimi olmayan iş güvenliği uzmanlarının çalışma koşullarını doğru irdeleyememesi ve yö-

netmelik gerekliliği maddelere bağlı kalmaları nedeniyle işçilerin yaşam güvenliğini sağlama konusunda yetersizliklerin oluşmasına neden olmalarıdır.

Bu boşluğu ise, iş güvenliği uzmanlarını, iş yeri hekimlerini ve diğer sağlık personellerini yapısında bulunduran Ortak Sağlık ve Güvenlik Birimleri (OSGB) kapatmaktadır. OSGB'ler ticari sözleşme yaptıkları iş yerleri için yapılması gereken çalışmaları, doldurulması gereken form düzeyine indirerek iş güvenliği uzmanlarının saha çalışması yapmaktan çok, yasal gereklilikler için form doldurur konumda kalmalarına neden olmaktadır. İş güvenliği uzmanlarının deneyim eksiklikleri de, söz konusu uygulamalara karşı duruş sergilemelerinin önündeki en önemli engel olmaktadır.

İş güvenliği uzmanlarının sayısının yeterli saha ve sektör deneyimi oluşmadan artırılmasının ikincil etkisi ise, alanda gerekli çalışmaları ve saptamaları yaparak raporlayan iş güvenliği uzmanları için iş sözleşmesinin feshi ya da düşük ücret teklifleri gibi baskılardan dolayı ayrılacaklarını yerine konulacak personel olarak görülmeleridir.

13 Kasım 2020 tarihli Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı paylaşımında, “Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanı Zehra Zümrüt Selçuk, belgelendirilen iş güvenliği uzman sayısının 165 bini aştığını açıkladı” denilmektedir [4]. Aynı haberin içeriğinde Bakan Selçuk, 2.447 OSGB'nin yetkilendirildiğini de belirtmektedir.

Görülmektedir ki, iş güvenliği uzmanlarının yeterli sektör ve saha deneyimi oluşmadan yetkilendirilmeleri, işçi sağlığı ve iş güvenliği alanında yapılacak çalışmalarda, iş güvenliği uzmanlarından beklenen katkıları olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca birbirinden kopuk ve ağırlıklı olarak OSGB'ler bünyesinde çalıştırılan iş güvenliği uzmanlarının dayanışma ve örgütlenme güçleri de azaltılmış olmaktadır.

2.2 İş Güvenliği Uzmanlarının Sendikalaşması

İş güvenliği uzmanlarının çalışma şekilleri incelendiğinde, büyük bir çoğunluğunun OSGB yapısında çalışarak iş güvenliği hizmeti sundukları görülmektedir. Bu çalışma yönteminde iş güvenliği uzmanları OSGB'lerin sözleşme yapmış oldukları iş yerlerine atama yöntemi ile görevlendirilmektedir. Ancak aylık çalışma süresi içinde hizmet vereceği iş yerlerinin sektörel ve bölgesel çeşitliliği, iş güvenliği uzmanlarınca belirlenememekte, bu tercihler OSGB'lerin süreç yönetimi ile belirlenmektedir.

Bu çalışma yönteminde iş güvenliği uzmanları, OSGB'lerin bir çalışan oldukları için, OSGB'lerin bağlı olduğu iş kolunda sendikalı olabilmektedirler.

OSGB bünyesinin dışında bağımsız çalışan iş güvenliği uzmanları ise, hizmet sundukları işletmelerin bağlı buldukları iş koluna ait sendika için üyelik gerçekleştirebilmektedirler.

6356 Sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'ndaki madde 4(2) "Bir işyerinde yürütülen asıl işe yardımcı işler de, asıl işin girdiği işkolundan sayılır." ve madde 17(4) "Bir işyerinde yardımcı işlerde çalışan işçiler de, işyerinin girdiği işkolunda kurulu bir sendikaya üye olabilir." açıklamalarından da görüldüğü üzere, sendika üyeliği çalışanın gerçekleştirmiş olduğu çalışmanın iş koluna göre değil, işyerinin asıl işinin girdiği iş koluna göre belirlenmekte ve işçiler bu iş kolunda sendikalı olabilmektedir.

İlk kuruldukları süreçte OSGB'ler farklı iş kollarında yer alırken, 11 Ağustos 2023 tarihinde 32276 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin İşyeri Tehlike Sınıfları Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ'de yer alan açıklamaya göre OSGB'ler 86.21.05 sınıfında tanımlanmaktadır.

86.21.05	Ortak sağlık ve güvenlik birimleri (OSGB) faaliyetleri	Tehlikeli
----------	--	-----------

Bu kapsamda OSGB'lerde çalışanların üye olabilecekleri sendika iş kolu, 17 Sağlık ve Sosyal Hizmetler İş kolundan "Genel hekimlik uygulama faaliyetleri" olarak görülmektedir [5].

Her durumda, sendikalı, örgütlü bir işçinin yaşam hakları için çok daha güvenli bir mücadele verebileceği bilinci ile iş güvenliği uzmanları için bir çatı sendika oluşumunun gerekliliği, net bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

İş güvenliği uzmanlarının en önemli örgütlenme modeli, bir sendika çatısı altında birleşmek olacaktır. Var olan süreç içinde OSGB'lerin bağlı olduğu 17 sayılı iş kolu altında sendikalı olabilecek iş güvenliği uzmanları için yapılacak örgütlenme çaba ve çalışmalarının amacına ulaşması zorlu bir süreç olarak görülmektedir.

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yukarıda belirtilen sorunların aşılması, iş güvenliği uzmanlarının sendikalılığını artırmak amacıyla;

İş güvenliği uzmanlarının hangi iş kolunda olursa olsun-

lar, sendika üyeliklerini hayata geçirmeleri konusunda çalışmalar yapılmalı, yapılan çalışmalar artırılmalıdır.

İş güvenliği uzmanlarını gerçek anlamda kapsayacak iş kolunda bir sendikanın olmaması, örgütlenme ve emek mücadelesinde önemli bir eksiklik oluşturmaktadır. Bu nedenle iş güvenliği uzmanları için çatı olabilecek bir sendikanın oluşturulması amacıyla, çalışmaların başlatılması çok önemlidir.

İş güvenliği uzmanlarının sendikalı olmasının, çalışma yaşamındaki emek eksenli mücadelenin hem iş güvenliği uzmanları için hem de iş güvenliği uzmanının hizmet sunduğu işyerlerinde çalışan işçiler için hayati önemini her platformda paylaşmak, örgütlenme çabalarına katkı sunacaktır.

Örgütlenen ve sendikalaşan iş güvenliği uzmanlarının yaratacağı örgütlenme ve dayanışma ruhu, yalnız iş güvenliği uzmanlarını değil, iş güvenliği uzmanlarının hizmet sunduğu tüm işyerlerini de kapsayacak bir enerjiye yol açacağından, sendikaların bu konuya yalnız iş kolu sendikacılığı olarak değil, iş cinayetleri ile savaşımın önemli unsuru olarak bakmaları gerekmektedir. Bu konuda ortak çalışmalar yapılarak işyerlerindeki işçiler ve iş güvenliği uzmanları yüreklendirilmelidir.

Unutulmamalıdır ki her işçinin, insanca yaşamak ve insanca çalışmak için verdiği mücadelede, önemli bir sorumluluğu olan iş güvenliği uzmanlarının sendikalı olması, hem 200.000 sayısına yaklaşan iş güvenliği uzmanlarının örgütlenmesini sağlayacak hem de iş güvenliği uzmanlarının çalıştığı her iş yeri için güvenli bir ortam oluşmasını sağlamış olacaktır.

KAYNAKÇA

1. İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik, madde 4-f,
2. 6331 Sayılı İş sağlığı ve güvenliği kanunu, madde 9,
3. İSİG Meclisi, "2023 yılının ilk dört ayında 585, AKP'li yıllarda en az 31 bin 131 işçi hayatını kaybetti", <https://isigmeclisi.org/20863-2023-yilinin-ilk-dort-ayinda-585-akp-li-yillarda-en-az-31-bin-131-isc> , son erişim tarihi: 08.05.2024
4. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, "Bakan Selçuk: İş Güvenliği Uzmanı Sayımız 165 Bini Aştı", <https://www.csgb.gov.tr/isggm/haberler/is-guvenligi-uzman-sayisinin-165-bini-astigini-acikladi/> , son erişim tarihi: 08.05.2024
5. İşkolları Yönetmeliği